

K NOZ § 55:

§ 55

(1)

K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.

(2)

Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.

Komentáře

04/01/2015 / Admin Tým

Křížové odkazy

0 0 0

07/07/2014 / Zuzana Sonrisa

Čl. 285 quebeckého CC - zdroj...

0 0 0

02/05/2016 / Jiří Remeš

Stanovisko OOK NS sp. zn. Cpjn...

0 3 0

11/06/2013 / ADMINISTRÁTOR

Důvodová zpráva k § 55 až 63

0 0 0

STANOVISKO OOK NS SP. ZN. CPJN 201/2015 ZE DNE 13.04.2016

02/05/2016 / Jiří Remeš **JŠK, advokátní kancelář, s.r.o.**

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2016 k výkladu ustanovení § 55 odst. 1 zákona č. 89/1912 Sb., občanský zákoník, a § 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Nejvyšší soud, který je povolán v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů (§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů /zákon o soudech a soudcích/, ve znění pozdějších předpisů, § 32 a násl. Jednacího řádu Nejvyššího soudu), zjistil, že soudy nepostupují jednotně při výkladu ustanovení § 55 odst. 1 zákona č. 89/1912 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), a ustanovení § 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. ř. s.“), pokud je užito pojmů „po jeho zhlédnutí“ a „soud posuzovaného vždy zhlédne“. Po vyhodnocení těchto rozhodnutí a na jejich základě zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy kolegia podle ustanovení § 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích následující

stanovisko:

Zhlédnutí posuzovaného podle § 55 odst. 1 o. z., a podle § 38 odst. 2 z. ř. s. v řízení o jeho svéprávnosti, provede zásadně soudce.

1. Nejvyšší soud při vyhodnocení pravomocných rozhodnutí soudů zjistil, že soudy rozdílně posuzují otázku, která ze soudních osob je povolána ve smyslu ustanovení § 55 odst. 1 o. z. a ustanovení § 38 odst. 2 z. ř. s., v řízení o svéprávnosti (§ 34 a násl. téhož zákona) zhlédnout posuzovaného; konkrétně, zda je to výlučně příslušný soudce, nebo zda je k tomuto procesnímu úkonu soudu oprávněn případně i vyšší soudní úředník (resp. asistent soudce).
2. Podle ustanovení § 55 odst. 1 o. z. k omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.
3. Ustanovení § 38 odst. 2 věty první z. ř. s. zakotvuje pravidlo, že od výsledku posuzovaného může soud upustit, nelze-li tento výslech provést vůbec nebo bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného; soud však posuzovaného vždy zhlédne.
4. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve svém ustanovení § 38a větě první uvádí, že zvláštní zákon stanoví, ve kterých jednoduchých věcech mohou samostatně rozhodovat a ve kterých dalších věcech mohou samostatně provádět jednotlivé úkony vyšší soudní úředníci.
5. K omezení svéprávnosti člověka podle § 55 o. z. může dojít jen v zájmu člověka, o jehož svéprávnost jde. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení výslovně zdůrazňuje mimo jiné to, že omezení svéprávnosti je podstatným zásahem do přirozených práv člověka. Platná právní úprava tohoto právního institutu bere zřetel na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, publikovanou sdělením Ministerstva zahraničních věcí pod č. 10/2010 Sb. m. s. Přihlíží tak především k požadavku respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, zahrnující také svobodu volby, předpokladu samostatnosti osob, jejich nediskriminace, respektive plného a účinného zapojení a začlenění do společnosti, respektování odlišnosti a přijímání osob se zdravotním postižením jako součásti lidské různorodosti a přirozenosti, stejně jako rovnost příležitostí. K rozhodnutí o omezení svéprávnosti musí proto být přistupováno se zřetelem k subjektivnímu hledisku v tom smyslu, že není určujícím, o jakou diagnózu duševní poruchy v daném případě jde, ale jak se projevuje v psychické způsobilosti konkrétní osoby, tj. jde-li o tak podstatnou odchylku od normálního psychického vývoje člověka, která mu v určitém rozsahu brání postarat se o vlastní záležitosti.
6. Před rozhodnutím o omezení svéprávnosti je soud povinen člověka zhlédnout. Rozumí se tím úsilí o zjištění stavu posuzovaného osobním pozorováním, jež lze spojit s jeho výsledkem (§ 38 odst. 1 a 2 z. ř. s.) nebo spolu s jiným pokusem o zjištění jeho názoru, jak má být ve věci rozhodnuto (§ 56 odst. 2 o. z.). Zhlédnutí má svébytný smysl, jímž je zjištění jeho osobního a zdravotního stavu (schopnost reakce na podněty, zachování logického myšlení apod.), jež se na typické dispozice výsledku či zjištění názoru neomezuje už proto, že směřuje i k postižení nonverbálních reakcí posuzovaného. Jeho základna vychází z ústavněprávní („lidskoprávní“) agendy (čl. 5, čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod) a vystihuje rovněž potřebu specifické pojistky proti automatické převaze odborné expertních přístupů. Za účelem zhlédnutí soud může nařídít tzv. jiný soudní rok, který se může uskutečnit mimo budovu soudu neformálním způsobem i bez účasti veřejnosti (§ 18 z. ř. s.). Od zhlédnutí soud nemůže upustit – § 38 odst. 2 z. ř. s. (srovnej např. Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha Wolters Kluwer, a.s. 2014, s. 237). Je očividné, že jakékoli pochybnosti o tom, kdo má zhlédnutí vykonat, odpadají, pakliže takovou osobou bude soudce (srov. v obdobné situaci nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1974/14 ze dne 23. 3. 2015).
7. Úvaha, že zhlédnutí posuzovaného může uskutečnit případně i vyšší soudní úředník nebo asistent soudce (§ 11 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších zákonů, § 36a zákona o soudech a soudcích), se totiž vyznačuje tím omezením, že celkový úsudek („dojem“), který si takto vyšší soudní úředník (respektive asistent soudce) vytvoří (a zahrne do protokolu, který o tomto úkonu vyhotoví), není z povahy věci bezprostředně přenositelný do poměrů soudce, který má s přihlédnutím k němu ve věci rozhodovat. Ač zhlédnutí posuzovaného nelze podřadit pod procesní kategorii dokazování, přesto z ustanovení § 55 odst. 1 o. z. zřetelně vyplývá spojitost institutu zhlédnutí osoby s vlastním rozhodováním o osobním stavu. Jak již bylo naznačeno výše, není možné pominout, že právní úprava klade důraz na respekt k osobě posuzovaného, jehož projevem je i osobní kontakt soudu (soudce) s posuzovaným. Instrukce obsažená v ustanovení § 38 odst. 2 z. ř. s., že „soud posuzovaného vždy zhlédne“, proto zjevně obrací pozornost k soudci jako k té soudní osobě, jež je k tomuto úkonu povolána zásadně. Ostatně v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva je zakotveno pravidlo, podle něhož „soudci, kteří vydávají rozhodnutí mající závažné dopady na soukromý život člověka (jakým je např. omezení svéprávnosti), by měli mít v zásadě s tímto člověkem osobní kontakt (např. X. a Y. proti Chorvatsku, č. 5193/09, rozsudek ze dne 3. listopadu 2011).
8. Jak se však též z judikatury Evropského soudu pro lidská práva podává (viz níže), mohou být v konkrétní věci dány mimořádné důvody svědčící pro to, aby z tohoto pravidla bylo udržitelným způsobem vybočeno, a posuzovaného nezhlédl soudce, nýbrž tak učinila jiná soudní osoba (vyšší soudní úředník, asistent soudce). Tak tomu může být například u osoby, o jejíž svéprávnosti bylo již dříve rozhodováno, která byla v minulosti soudcem zhlédnuta a v probíhajícím řízení se jedná o přezkum svéprávnosti za situace, kdy její zdravotní stav (se závažným dopadem do svéprávnosti), pro který již byla v minulosti omezena ve svéprávnosti, je podle současných lékařských poznatků takové povahy, že nelze očekávat jeho zlepšení (např. v důsledku demence různého typu, Alzheimerovy choroby, mentální retardace dané od narození či získané později, například jako následek úrazu, bez reálné možnosti zlepšení stavu, apod.). Takový závěr o zdravotním stavu posuzovaného ovšem musí vyplývat např. z předchozího či prezentního znaleckého posudku, či být alespoň jednoznačně potvrzován důkladným lékařským vyšetřením (aktuální lékařskou zprávou), a nesmí být jakkoliv zpochybněn ostatními provedenými důkazy, a ani

samotnými poznatky ze zhlédnutí již provedeného jinou soudní osobou. Logicky naprosto nezbytným předpokladem vždy je, aby v takovém řízení k realizaci práva na spravedlivý proces a práva na respektování rodinného a soukromého života byla zásadně splněna měřítko obsažené v čl. 6, respektive 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, publikované sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb., aby skutkový stav byl spolehlivě zjištěn na základě řádného provedení odpovídajících důkazů a jejich zhodnocení, a aby posuzovaná osoba byla v takovém řízení účinně zastoupena (obdobně srov. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva věcech Ivinović proti Chorvatsku, č. 13006/13, rozsudek ze dne 18. 9. 2014, Lashin proti Rusku, č. 33117/02, rozsudek ze dne 22. 1. 2013, a Berková proti Slovensku, č. 67149/01, rozsudek ze dne 24. 3. 2009). Tento mimořádný postup soudu (zhlédnutí posuzovaného jinou soudní osobou) musí být v odůvodnění jeho rozhodnutí podrobně a důkladně odůvodněn, neboť jeho absence bude představovat vadu, pro kterou rozhodnutí nebude moci obstát.

9. Konečně stojí za zaznamenání, že úkon zhlédnutí (protokol o něm) provedený jinou soudní osobou je vždy pod kontrolu rozhodujícího soudce, který v případě jakýchkoli pochybností jej provede poté sám.
10. Je rovněž samozřejmostí, že musí být respektováno případné přání posuzovaného (projevené jakoukoliv formou), že trvá na osobním kontaktu se soudcem – a tedy především na samotném zhlédnutí.

Zatím žádné diskuzní příspěvky